

• ЗІБРАННЯ ТВОРІВ •

ПРИВИД

РОБЕРТ ГАРРИС

ХАРКІВ
«ФОЛІО»

РОЗДІЛ 1

Одна з найбільших переваг літрабства — нагода зустрічатися з цікавими людьми.

Ендрю Крофтс. «Літрабство»

Почувши, як загинув МакЕра, мені слід було встати й піти. Тепер я це розумію. Мені слід було сказати: «Ріку, вибач, це не для мене, я такого не люблю», допити й піти. Але цей Рік був надто гарним оповідачем — я часто подумував, що йому належало б бути письменником, а мені — літагентом, — бо щойно він починав повістувати, я не міг не слухати, і ще до завершення оповіді я був на гачку.

Того дня під час ланчу Рік розповів мені таке.

У позаминула неділю МакЕра сів на останній пором, що курсував між Вудс-Голом у штаті Массачусетс і Мартас-Віньярдом. Я згодом вирахував, що це сталося 12 січня. Було ще вилами по воді писано, чи відбудеться рейс. З півдня завзявся буревій, і кілька останніх рейсів скасували. Проте до дев'ятої вечора буревій трохи ослаб, і о 21.45 капітан вирішив, що можна віддати швартові. Пором був переповнений, але МакЕрі вдалося знайти місце для своєї

машини. Він припаркувався в трюмі й піднявся на палубу, щоб подихати свіжим повітрям.

Більше його ніхто живим не бачив.

Переправа на острів зазвичай займає 45 хвилин, але того вечора погода значно уповільнила рух: швартувати судно у двісті футів завдовжки при вітрі 50 вузлів — це, як висловився Рік, не жарти. Пором дістався до Віньярд-Гейвена близько одинадцятої вечора, і машини почали з'їжджати на берег — всі, крім нового спортивного «Форда Іскейпа» жовтувато-коричневого кольору. Розпорядник по гучномовцю попросив власника підійти до своєї машини, бо вона заважала водіям позаду неї. Коли власник не з'явився, члени екіпажу перевірили двері, котрі виявилися незамкнутими, і тому викотили великий «Форд» на пристань. Потім судно ретельно обстежили: сходовий колодязь, бар, туалети, навіть рятувальні шлюпки — пасажира ніде не було. Зв'язалися з терміналом у Вудс-Голі й попросили перевірити, чи не зійшов хтось на берег до відплиття порому та випадково запізнився на посадку, — не було таких. Тоді посадовець із Массачусетської пароплавної компанії нарешті зв'язався з відділом берегової охорони у Фалмуті та повідомив про можливе падіння людини за борт судна.

Поліція перевірила номер «Форда» й з'ясувала, що автомобіль зареєстрований на такого собі Мартіна С. Райнгарта з Нью-Йорка, хоча вдалося з'ясувати, що той перебував на своєму ранчо в Каліфорнії. На той час на східному узбережжі було близько півночі, а на західному — дев'ята вечора.

— Це саме той Марті Райнгарт? — перебив я.

— Атож, він.

Райнгарт тут же підтвердив поліції телефоном, що «Форд» належав йому. Він тримав його у своєму домі на Мартас-Віньярді

для власного користування й для друзів улітку. Він також підтвердив, що, попри пору року, там наразі гостювала група людей. Сказав, що його помічник туди зателефонує й дізнається, чи хтось брав машину. За пів години помічниця Райнгарта зв'язалася з поліцією й повідомила, що один із гостей справді пропав, його звуть МакЕра.

Наступні дії довелося відкласти до світанку. Та це й байдуже, бо всі розуміли, що якщо пасажир упав за борт, тепер шукатимуть труп. Рік належить до тих дражливо міцних американців, яким уже за сорок, але які мають вигляд дев'ятнадцятирічних і мучать своє тіло велосипедами й каное. Він це море знає: якось Рік проплив на каяку навколо острова, здолавши за два дні шістдесят миль. Пором із Вудс-Голу перепливав протоку там, де протока Віньярд зустрічалася з протокою Нентакіт, а води там небезпечні! У високий приплив видко, як течії перетягують на свій бік величезні буї в каналі. Рік похитав головою. У січні, у буревій зі снігом? Ніхто не виживе більш ніж п'ять хвилин.

Наступного ранку місцева жінка знайшла тіло, викинуте на берег за чотири милі біля бухти Ламберта. Водійське посвідчення, знайдене в гаманці, підтверджувало, що це Майкл Джеймс МакЕра — 50 років, житель Белема, південного передмістя Лондона. На згадку про це тоскне й нудне передмістя в мені прокинулося співчуття: бідолаха загинув далеченько від дому. У паспорті МакЕри найближчим родичем значилася мати. Поліція відвезла труп до маленької трупарні Віньярд-Гейвена, а потім поїхала до домівки Райнгарта повідомити новину й забрати когось із гостей на впізнання.

Це було ще те видовище, сказав Рік, коли той гість побачив тіло:

— Закладаюся, працівники трупарні досі його згадують.

На місці була патрульна машина з синьою блималкою з Едгартауна, другою приїхали чотири озброєні охоронці, які перекрили будівлю, а третьою — броньованою — прибув добре упізнаваний чоловік, який ще півтора року тому був прем'єр-міністром Великобританії та Північної Ірландії.

Ідея ланчу належала Ріку. Якби він не зателефонував мені напередодні ввечері, я б навіть не знав, що він у місті. Рік наполіг, щоб ми зустрілися в його клубі. Власне, це був не його клуб — він був членом подібного пристановища на Мангеттені, члени якого натомість мали право відвідувати обіди в Лондоні, — але йому подобалося так казати. Під час ланчу сюди пускали лише чоловіків. Кожний відвідувач носив темно-синій костюм і, як правило, йому було за шістдесят: я після закінчення університету ніколи не почував себе таким молодим. Зимове небо назовні давило на Лондон, як великий сірий нагробок. Усередині жовте світло трьох величезних канделябрів відбивалося від темних полірованих стільниць, сяяло на столовому сріблі й у рубінових карафках з кларетом. На картці, що лежала між нами, повідомлялося, що ввечері відбудеться щорічний клубний турнір із коротких нардів. Це чимось нагадувало уявлення чужинців про Англію: зміну варти біля Букінгемського палацу або будівлі парламенту.

— Дивно, що преса промовчала, — сказав я.

— О, були згадки. Ніхто не робив з цього таємниці. Були й некрологи.

Тепер, роздумуючи про ті події, я нечітко пригадую, що бачив щось подібне. Але я працював по п'ятнадцять годин на день цілий місяць, дописуючи нову книжку — автобіографію футболіста, — і світ поза моїм кабінетом розпливався в імлі.

— Чому експрем'єр-міністр попхався на упізнання чоловіка з Белема, який впав з порома в Мартас-Віньярді?

— Майкл МакЕра, — оголосив Рік з виразною мімікою людини, яка пролетіла три тисячі миль, щоб розповісти мені кінцівку цікавої історії, — *допомагав йому писати мемуари.*

На цьому — у тому паралельному житті — я висловив ввічливі співчуття літній місіс МакЕрі («яке потрясіння втратити дитину в такому віці»), склав лляну обідню серветку, допив вино, попрощався й вийшов на холодну лондонську вулицю, а попереду на мене чекала моя непримітна кар'єра. Натомість я перепросив, пішов до клубного туалету й глибокодумно подзюрив, роздивляючись неспішну карикатуру в «Панчі».

— Ти розумієш, що я не знаюся на політиці? — спитав я, повернувшись з туалету.

— Але ж ти голосував за нього!

— За Адама Ленга? Авжеж. Усі голосували за нього. Він не був політиком. Він був шаленцем.

— Ну, у тому й річ. Кого цікавить політика? У кожному разі, друже, йому потрібний фаховий літраб, а не ще один бісовий політикан.

Він озирнувся навкруги. Залізне правило клубу забороняло обговорення ділових питань в його стінах, що було проблемою для Ріка, бо його нічого іншого не цікавило.

— Марті Райнгатт запропонував йому за мемуари десять мільйонів доларів на двох умовах. По-перше, книжка мала потрапити до книгарень упродовж двох років. По-друге, Ленг не чіпатиме проблему боротьби з тероризмом. Але я чув, що в нього там ще й кінь не валявся. На Різдво з'ясувалося, що справи з мемуарами кепські, і Райнгатт надав Ленгу власний замський дім на Мартас-Віньярді, аби ніщо не відволікало його й МакЕру

від роботи. Гадаю, на МакЕру чинили великий тиск. Державний медексперт виявив у нього в крові достатньо бухла — у чотири рази більше за норму для водіїв.

— То ж це нещасний випадок?

— Нещасний випадок? Самогубство? — Рік недбало махнув рукою. — Хтозна. І яке це має значення? Його вбила книжка.

— Це надихає, — сказав я.

Доки Рік вів далі, я уп'явся у свою тарілку й уявив, як експрем'ер дивився на біле обличчя покійного помічника в трупарні — дивився, так би мовити, на дух літраба. Що він відчував? Я завжди питаю клієнтів про це. На стадії інтерв'ю я загадую це питання сотню разів за день: Що ви відчували? *Що ви відчували?* Здебільшого вони не можуть відповісти, й тому наймають мене, аби доповнити їхні спогади: під кінець успішної співпраці я краще за них втілюю їхнє ество. Щиро кажучи, мені подобається цей процес: короткочасна можливість стати кимось іншим. Звучить страшно? У такому разі дозвольте додати, що для цього потрібна ще й справжня фаховість. Я не лише витягаю з людей їхні життєві історії, але й наділяю їх життям, яке доти лишалося непомітним, іноді я даю їм життя, про яке вони уяви не мали.

Я спитав:

— Я мав чути про МакЕру?

— Так, і не кажи, що не чув. За прем'єрства Ленґа він працював помічником. Спічрайтер, аналітик, стратег. Коли Ленґ пішов у відставку, МакЕра залишився з ним і керував його офісом.

Я поморщився:

— Я не знаю, Ріку.

Під час ланчу я в пів ока спостерігав за старим телеактором за сусіднім столом. За мого дитинства він був доволі відомим і грав у ситкомі батька-одинака, що виховував дівчаток-підліт-

ків. Зараз, коли актор встав і, похитуючись, почвалав до виходу, він мав такий вигляд, ніби виконував роль власного трупа. Ось за таких осіб я й писав їхні мемуари: для людей, що зіслизнули на кілька сходинок драбини популярності, або для тих, кому залишалося здолати ще кілька сходинок догори, або для тих, хто чіплявся за місце на вершині й ладен був заплатити за роботу, доки лишався час. Якоїсь миті я збагнув, наскільки дивацька ідея співпраці з прем'єр-міністром у написанні його мемуарів.

— Не знаю... — почав я, але Рік мене урвав:

— Корпорація Райнгарта починає непокоїтися. Завтра вранці в їхньому лондонському офісі відбудеться розбір польотів. Сам Меддокс летить з Нью-Йорка, щоб представляти компанію. Ленг надсилає адвоката, який вів переговори про попередню угоду, — це найкращий юрист у Вашингтоні, дуже спритний хлопець на ім'я Сідні Кролл. У мене є інші клієнти, яких я можу рекомендувати на цю справу, тому, якщо ти не хочеш, то просто так і скажи. Хоча, з огляду на їхні вимоги, ти — найліпша кандидатура.

— Я? Ти жартуєш.

— Ні, повір. Їм треба щось радикальне — ризикни. Це великий шанс для тебе. Грубі гроші. І дітки не помиратимуть з голоду.

— У мене немає дітей.

— Ні? — Рік хитро підморгнув. — А в мене є.

Ми попрощалися на східцях клубу. На Ріка чекав автомобіль з заведеним двигуном. Він не запропонував підвезти мене, і я запідозрив, що він поспішає до іншого клієнта, якому він, як оце мені, теж втелючить якусь вигадку. Цікаво, чи є якийсь збірний іменник на означення гурту привидів, тобто літрабів? Компанія? Збіговище? Зборище? У кожному разі Рік мав на обліку купу та-

ких, як я. Погляньте на списки бестселерів — і художніх, і публіцистичних творів; ви будете вражені, але чимало з них написали привиди, тобто літраби. Ми — фантомні працівники, які тримають видавничу справу на ходу, або невидимі працівники світу Волта Діснея. Ми метляємося по підземних тунелях знаменитості, з'являємося тут і там у шатах того або іншого персонажа, зберігаємо безшовну ілюзію магічного королівства.

— Побачимося завтра, — сказав Рік і драматично зник у вихлопах двигуна — Мефістофель за 15% комісійних. Я хвилююся в нерішучості, і якби перебував в іншій частині Лондона, то, можливо, ситуація склалася б інакше. Але я виявився на тій вузькій території, де Сохо тулиться до Ковент-Гарден: засмічена ділянка порожніх театрів, темних алей, червоних ліхтарів, забігайлівок і книгарень — стільки книгарень, що починає паморочитися від самого погляду на них: від дрібних вузьких дилерів на Сесіл-Корт і до монстрів, які працюють зі знижками на Черинг-Кросс-роуд. Я часто відвідував одного такого монстра, щоб подивитися, як виставляють мої книжки, і ось що я тепер зробив. Зайшов туди й потертим червоним килимом подався до відділу «Біографії й мемуари», а там від «Знаменитостей» перейшов до «Політики».

Мене здивувало, скільки там було видань про колишнього прем'єр-міністра: ціла полиця — від ранньої агіографії «Адам Ленг: державний діяч нашого часу» і до останнього партацтва «Починаючи від Адама та Єви? Збірник брехні Адама Ленга», написаного тим же автором. Я взяв найгрубшу біографію й переглянув розділ зі світлинами: маля Ленг стоїть біля муру сухої кладки й годує овечку молоком з пляшки; Ленг у ролі леді Макбет у шкільному театрі; Ленг у костюмі курчати в кембридзькому аматорському театрі «Рампа»; кам'янолиций Ленг як бан-

ківський службовець у 70-ті роки; Ленг з дружиною й малими дітьми на порозі нового будинку; Ленг із трояндою в петлиці махає рукою з відкритої верхньої платформи омнібуса в день його обрання до парламенту; Ленг з колегами, зі світовими лідерами, з попзірками, з солдатами на Близькому Сході. Лисий покупець у пом'ятому шкіряному плащі, що оглядав полицю поряд зі мною, вирячився на обкладинку. Він затис однією рукою ніс і зобразив спускання води в туалеті.

У картотечній шафі за книжковими полицями я пошукав картку «МакЕра, Майкл». На нього було тільки п'ять або шість малозначущих посилань; тобто, навряд чи хтось поза партією й урядом чув про нього, — тож дідько з тобою, Ріку, подумав я. Тоді повернувся до розділу світлин і знайшов фото прем'єр-міністра, який сидів за столом на роботі, а за його спиною стояв увесь персонал з Даунінг-стріт. У текстівці зазначалося, що Майкл МакЕра — огрядний чоловік у задньому ряду. Він був трохи не в фокусі — блідий, неусміхнений, темноволоса пляма. Я придивився до нього уважніше. Він мав вигляд непривабливого неадекватата, що все життя переймається політикою, примушуючи таких людей, як я, не відриватися від спортивних шпальт. Ви знайдете такого МакЕру в будь-якій країні й у будь-якій системі: він завжди стоїть позаду лідера й керує політичною машиною — замашений інженер у казані влади. І такій людині доручили літрабити мемуари за десять мільйонів доларів? Як фахівець я відчув образу. Я купив стосик потрібних для роботи видань і вийшов з книгарні з більшим переконанням, що, ймовірно, Рік мав рацію; можливо, я найбільше пасував до такої роботи.

Саме коли я вийшов на вулицю, вибухнула чергова бомба. З усіх чотирьох виходів метро на Тоттенхем-Корт-роуд ринула

хвиля людей, як ливна вода з засміченої каналізації. З гучномовців лунало щось про «аварію на Оксфорд-Циркус». Це наче гостра романтична комедія: «коротка зустріч» разом із Війною з терором. Я йшов хідником, не знаючи, як потрапити додому — таксі, як погані друзі, завжди зникають при перших прояхах біди. У вітрині одного з великих магазинів електротехніки натовп дивився випуск новин на екранах десятка телевізорів: ракурс з повітря «Оксфорд-Циркус», чорний дим бухає зі станції метро, спалахи помаранчевого полум'я. У рухомому рядку внизу екрану повідомлялося про терориста-смертника, багато вбитих і поранених і номер телефону аварійної служби. Над дахами будівель зависав і колував гвинтокрил. Я чув запах диму: їдкої суміші дизельного палива, від якого червоніли очі, та палаючого пластика.

Додому я йшов дві години, тягнучи важку пластикову торбу з книжками: по Мерилебон-роуд і потім на захід до Паддінгтона. Як завжди, залізничні станції й метро перекрили для пошуку інших бомб. Рух з обох боків проспекту зупинився і, як сталося й минулого разу, міг відновитися тільки ввечері. (Я подумав: а якби Гітлер знав, що, аби спаралізувати Лондон, йому не потрібні військово-повітряні сили, — вистачило б дурманного підлітка з пляшкою відбілювача і торби з гербіцидами). Час від часу поліцейське авто й карета швидкої допомоги вмикали сирени й заїздили на хідник та мчали по ньому, намагаючись проїхати по провулку.

Я тягнувся уперед до сонця на схилку.

Десь о шостій я дістався до свого помешкання. Воно обіймало два верхні поверхи у висотці з тинькованими стінами. Місцеві називали наш район Ноттінг-Гілл, а на пошті — Північним Кенсінгтоном. У ринвах тут виблискували використані шприци,

а навпроти, у шаріатській різниці здійснювався забх¹. Зловісне місце. Але з мезоніну, де був мій кабінет, відкривався краєвид Західного Лондона, не гірший, ніж зі хмарочоса: верхи дахів, сортувальні станції, автомагістралі й небо — величезне небо міської прерії з вогнями літаків, які сідали в Гітров. Я купив помешкання тільки заради цієї панорами, а не через базікання агента з нерухомості про джентрифікацію — це все балачки про те, що велика буржуазія повертається сюди ще рідше, ніж до центру Багдаду.

Кейт вже була вдома й дивилася новини. Кейт: я й забув, що вона обіцяла прийти ввечері. Вона була моєю... Хтозна, як її назвати. Абсурдно називати її подругою: після тридцяти подруг не заводять. І співмешканка не пасує, бо ми не жили під одним дахом. Кохана? Не смішіть. Коханка? Дайте спокій. Наречена? Звичайно, ні. Гадаю, треба було здогадатися, що є щось зловісне в тому, що за сорок тисяч років розвитку людської мови не з'явилося такого слова, яке описувало б наші стосунки. (Насправді її звали не Кейт, між іншим, але мене то не обходило. У кожному разі воно пасувало їй краще за справжнє ім'я: вона виглядає як Кейт, якщо ви розумієте, про що я, — чуттєва й зухвала, схожа на дівчинку, але завжди бажає бути хлопцем. Вона працює на телебаченні, але не будемо їй це закидати).

— Спасибі, що турбувалася й подзвонила. Я ледь живий, але не зважай на це, — поцілував її в маківку, кинув книжки на диван й пішов до кухні по віскі. — Усе метро стоїть. Довелося йти пішки аж від Ковент-Гардена.

— Бідасику мій, — донеслася її відповідь. — О, ти ходив по магазинах.

¹ Різання тварини за правилами шаріату (*прим. пер.*).

Зміст

Розділ 1	7
Розділ 2	21
Розділ 3	37
Розділ 4	54
Розділ 5	72
Розділ 6	84
Розділ 7	98
Розділ 8	122
Розділ 9	143
Розділ 10	158
Розділ 11	173
Розділ 12	196
Розділ 13	212
Розділ 14	237
Розділ 15	261
Розділ 16	288
Розділ 17	313